

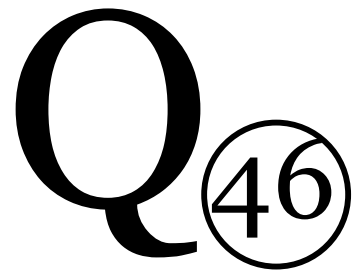
nous aprenentatges, pròtesis digitals
en l'educació permanent i mutacions relacionals

ENDREÇA

*Ara que no està entre nosaltres
ara que les cendres brollen a la terra
i l'horitzó està lleugerament encès...*

***Oferim aquest número de la revista en reconeixement
i homenatge a Michele Knobel, amiga i companya,
amb la que tant compartim encara.***

*I, mentrestant, continuem volent desaprendre i saber
i materialitzar temps-i-espai de lluites i esperances,
de llibertat, acollida i amor...*

Quaderns d'Educació Contínua

**nous aprenentatges, pròtesis digitals
en l'educació permanent i mutacions relacionals**

Editors

Iolanda Corella Llopis
i pep aparicio guadas

Consell de direcció i coordinació

Tere Vila, Encarna Such Cardona, Juanma Sanchis Marqués, M. Nieves Roselló, María José Picher, Carlos Pallarés, Rosa Navarro, Pascual Múrcia Ortiz, Dolors Monferrer Ferrando, Rosa M. González Conca, Goio Fidel Sarmiento, Manuela Fuentes Martínez, Lorena Ordiñana Pérez, Marta Malet Carol, Mila Grau Alepuz, Loles Martínez Cebrián, María Gabarda Riofrío, Francisca Borox López, Isabel Aparicio Guadas

Consell de redacció i assessorament

Antonia de Vita (UNIVR), Dolors Vinyoles (Escola de la Dona-Diputació de Barcelona), Inma Vilatersana, Jordi Vallespir (UIB), Antoni Tort (UVIC), Joan M. Senent (UV), Francesca Salvà (UIB), Manuel Rodríguez (UV), José Ignacio Rivas (UMA), Piergiorgio Reggio (UNICATT), Cruz Prado (ULASALLE), Anna Maria Piussi (UNIVR), Agustí Pascual (UV), Isabel Redaño Francés

(IPF), Sebas Parra (UdG), Josep Mª Navarro i Cantero (LFCOOP), Peter Mayo (UM), Vicent Mas (UA), Ángel Marzo (UB), Manel Martí Puig (UJI), Fernando Marhuenda (UV), Fernando López Palma (UB), Licinio C. Lima (UMINHO), Colin Lankshear (JCU), Michele Knobel † (MSU), Francese Hernández Dobon (UV), Francisco Gutiérrez † (ULASALLE), Anna Gómez (UVIC), Paula Guimaraes (UL), Rosa M. Falgás (ACEFIR), Pep Lluís Grau, Gloria Díaz (UB), Joan Colomer (UdG), José Clovis Azevedo (Centro Universitário Metodista IPA), Rafa Castelló (UV), Isabel Carrillo (UVIC), Marián Aleson Carbonell (UA), Xavier Besalú (UdG), Antonio Benedito (UV), José Beltrán Llavador (UV), Clara Arbiol González (UV), Vicent Aparicio (UV), Marina Aparicio Barberán (IPF), Consol Aguilar (UJI), David Abril (UIB), Loris Viviani (IPF), Mariola Aparicio Cortés (EOI Xàtiva), Mercè Morey (UIB), Diego Morollón (IPF), José R. Belda Medina (UA).

Correcció i traducció

Joaquín Martínez Ortiz

Disseny i maquetació

gap

Quaderns d'Educació Contínua 46

Títol: Sense títol

Autor: Mijo Miquel

Tècnica: digital

Dimensions: 210x210 mm

Any: 2021

Quaderns d'Educació Contínua. Nova etapa Redacció, secretaria i administració:

C/. Sant Agustí, 7 • 46800 Xàtiva
tarepa.pv@gmail.com

ISSN: 1575-9016

ISSN: 2605-1796 (digital)

Dipòsit legal: V-5125-2000

Revista indexada en GeoDatos: Indexador de Geografia e Ciências Sociais
<http://www.dge.uem.br>

(Quaderns d'Educació Contínua
no es fa responsable de les opinions
dels col·laboradors de la revista.)

 **Associació de Persones
Adultes Participants**
CPPFAFRANCESCOSBOSCHIMORATA

L'ULLAL Edicions

TAREPA - PV
Taller per a l'Acció Renovadora
de l'Educació Permanent d'Adults

IPF: Institut Paulo Freire • UV: Universitat de València • UdG: Universitat de Girona • UVIC: Universitat de Vic • UJI: Universitat Jaume I de Castelló • UA: Universitat d'Alacant • ACEFIR: Associació Catalana per l'Educació, la Formació i la Recerca/Associació Europea d'Educació d'Adults • UB: Universitat de Barcelona • FDC: Desenvolupament Comunitari • UIB: Universitat de les Illes Balears • UM: Universitat de Malta • UMINHO: Universitat del Minyo • UNIVR: Universitat de Verona • ULASALLE: Universidad de La Salle • UNICATT: Universitat Catòlica de Milà • UMA: Universitat de Màlaga • UL: Universitat de Lisboa • JCU: James Cook University • MSU: Montclair State University • LFCOOP: La Fàbrica Cooperativa

carpeta

La nova edat fosca

Daniel Tomás Marquina i Marina Pastor Aguilar • 7

De la distòpia tecnològica a la formació ciutadana en xarxes: jugar, pensar, actuar

Enric Senabre Carbonell • 22

Els efectes possibilitadors de la tecnologia en la vida diària: dos casos d'ús quotidià de dispositius digitals

Michele Knobel i Colin Lankshear • 33

contínua

L'explosió digital de l'inconscient

Franco Berardi • 43

persones, territoris i experiències

Cada vegada més 'Videodrome'

Loris Vivini • 53

Modalitat semipresencial als Centres d'Educació de Persones Adultes de les Illes Balears. Resposta eventual a la pandèmia o proposta de futur?

Sebastià Vicens Prohens • 63

L'art de parlar, l'art d'aprendre llengües als centres de formació d'adults

CFA Pere Calders, J. Maria Planas Muela, Montserrat Moral Vinyoles • 72

L'esperança com a punt d'inici del sentir i el sentit del caminar cap a un horitzó de canvi. Grup de Dones de l'Escola de la Pau del Casal Claret de Vic

Marta Tàpia Masegosa • 81

Flipped Classroom com a ferramenta didàctica en Formació Professional Bàsica en Centres d'Educació d'Adults

Patricia Martínez Cano • 90

Repensant les tecnologies de l'aprenentatge i el coneixement des d'un centre municipal d'FPA

Yolanda Corella Llopis, Marta Malet Carol i Milagros Grau Alepuz • 99

investigació

La utilització de les actuals tecnologies en l'educació: un canvi de paradigma o una paradoxa a reconciliar?

Agustí Pascual Cabo • 115

arxiu

dialogica

Pandèmia i connectivitat: l'experiència de la Universitat Popular de València

Isabel Lozano Lázaro i tot el seu equip humà • 125

fotografia • 133

webs

L'alfabetització digital i pensament crític front a la desinformació • 135

Com participar

Quaderns d'Educació Contínua?

Les pàgines de la nostra revista estan obertes a tot tipus de col·laboracions relacionades amb l'Educació i la Formació de les Persones Adultes. El nostre interès és oferir la publicació a tots aquells que desitgen col·laborar en ella exposant els seus coneixements, les seues reflexions i experiències analitzades. Així com també a les persones i institucions que desitgen difondre a través dels Quaderns d'Educació Contínua les seues iniciatives i activitats dins d'aquest àmbit.

Les col·laboracions han de requerir les següents condicions bàsiques:

- L'extensió dels treballs serà de 10 pàgines en format DIN A-4, a doble espai, amb un títol que sintetitze el seu contingut. És convenient d'intercalar apartats que divideixquen i ordenen les diferents parts de l'exposició.
- S'enviarà dues còpies del treball acompanyades d'una versió d'aquest en suport informàtic, preferentment en Winword. S'aconsella, si el tema ho permet, incloure gràfics, quadres sinòptics, etc., que il·lustren i completen el contingut del text.
- Com és natural la revista podrà realitzar una «correcció d'estil» sobre el text original, que en cap dels casos alterarà els conceptes ni l'enfocament adoptats per l'autor.
- Notícies i dades per a ser incloses en les pàgines informatives de la revista, sobre congressos, jornades, convenis, acords, programes, plans, iniciatives, projectes; cursos, conferències, debats, premis i cursos; publicacions de llibres, revistes, manuals, etc.
- Ha d'incloure sempre la font responsable i les notes de referència on el lector pugui requerir major informació.

L'esperança com a punt d'inici del sentir i el sentit del caminar cap a un horitzó de canvi. Grup de Dones de l'Escola de la Pau del Casal Claret de Vic

Marta Tàpia Masegosa, educadora social

El gener de 2021 vaig començar a treballar al projecte d'acompanyament a dones en situació de vulnerabilitat de l'Escola de la Pau de Dones del Casal Claret. En aquest projecte s'ofereix suport mitjançant un pla tutorial i una beca econòmica, amb l'objectiu de donar eines per al sosteniment de la vida d'aquestes dones que viuen una situació de precarització social. Alhora, l'acompanyament també ve donat per un suport emocional i en darrer terme, mitjançant sessions col·lectives de formació i relació, per un sentiment de pertinença al Casal (acollida i arrelament) i per una voluntat emancipadora davant les injustícies que les travessen (interseccionalitat). En aquest darrer espai socioeducatiu es fa palesa una mirada cap als dos eixos vertebradors de la raó de ser de l'entitat: la justícia (enfront del neocolonialisme i les estructures de desigualtat) i la transformació social (equitat, coresponsabilitat, ecofeminisme, solidaritat, suport mutu, comunitat, etc.). Són dos eixos ambiciosos però que des de l'entitat són possibles a partir d'un sosteniment de la vida que comença en els espais de cura i cohesió del mateix equip educatiu i que es trasllada directament a tots els espais de relació i participació.

Amb el confinament del març de 2020 una part de la societat va començar a entendre que les persones som éssers vulnerables; que la salut ens determina la vida d'una forma clara i que els humans, fins ara "invincibles", no ho som tant. Davant de forces que no podem controlar, ens fem petits i ens situem (o almenys així hauria de ser) en una posició de menys dominància al món, com defensen els moviments ecologistes en general i l'ecofeminisme en particular:

La mirada ecofeminista contribueix a desmantelar el artificio teóric occidental que separa humanidad de naturaleza y cuerpos, se centra en la inmanencia y la vulnerabilidad de la vida humana y proporciona bases sólidas para construir sociedades seguras que sitúan la vida en el centro (Herrero, 2018:20).

Va semblar que, com diu Herrero, començàvem a posar la vida al centre i retornàvem a la terra un equilibri que havíem malmès des de feia dècades. Es deia que el virus no entén de classes socials, gènere o ètnia. Tanmateix, hem vist com les mesures o les restriccions sí que s'apliquen de forma diferent en funció del lloc del món on hagi nascut i del teu nivell socioeconòmic. Però venint d'on veníem es podia produir un canvi de model de la nit al dia?

Les desigualtats socials ja existien abans de la covid-19. De fet, si ens centrem en aquelles que vivim de forma quotidiana a la nostra societat, emmarcada a l'Europa occidental, podem entendre que no són les ma-

¹ Tots els noms són inventats i les històries modificades per garantir-ne la confidencialitat. Malauradament és la realitat de moltes persones.

teixes que viuen les persones d'altres zones del planeta, sobretot aquelles que pertanyen a països empobrits, als anomenats del Sud Global. Aquesta Europa fortalesa, en el seu projecte de desenvolupament econòmic, ha badat en un fet: el lliure mercat globalitzat és el mateix que obliga moltes persones a deixar les seves terres i famílies per trobar una vida millor. Els països enriquits continuen colonitzant emparats per tractats internacionals. Desposseeix de la terra i els recursos a les persones que es veuen obligades a emigrar forçosament per l'explotació, l'espoli i la contaminació del seu entorn: "la maquinaria de la economía global continúa devorando territorio y exprimiendo las últimas gotas de vida del planeta, expulsando a las poblaciones de los territorios que quedan por saquear, explotando y generando sufrimiento (...)" (Herrero, 2018:18). Les conseqüències doncs, del neocolonialisme i les polítiques neoliberals, retornen als països del "primer món". S'afegeixen a un sistema capitalista, patriarcal i racista que de per si ja és injust. Les persones migrades són el mirall de totes aquestes injustícies. Les crisis que vivim són multidimensionals: ecològica, econòmica, social, política i moral. Aquestes crisis tenen un efecte devastador, sobretot, per a les persones migrades i durant el confinament i l'actualitat les desigualtats que les travessen s'han evidenciat i agreujat encara més.

Tot transformant els homes en mercaderies i diners, aquest pervers mecanisme econòmic ha donat vida a un monstre, sense pàtria i sense pietat, que acabarà negant també a les futures generacions qualsevol forma d'esperança (Ordine, 2013:11).

Les dones que durant aquest temps he acompanyat ja arrossegaven un seguit de dificultats que amb la situació de pandèmia s'han agreujat. La Dana viu amb una altra dona a canvi de cuidar-li la filla, però estan pendents d'una ordre de desnonament perquè la propietària del pis, a qui elles li donen un lloguer mensual, no ha pagat la hipoteca. L'Amira viu ocupant un pis amb el seu marit que, sense el permís de residència, ha de treballar sense estar assegurat. El seu fill de 2 anys, que no té dret a les ajudes per pagar l'escola bressol municipal, no podrà ser escolaritzat fins als 3 anys. Per entrar a viure al pis van pagar uns diners, enganyats des del seu país d'origen, sense saber que es tractava d'un pis ocupat. A més, ara que el marit podria regularitzar la seva situació administrativa tramitant un permís de treball després d'estar residint a l'Estat espanyol durant un mínim de tres anys seguits, es troba amb el problema d'haver de trobar un contracte laboral d'un any a jornada completa. Per trobar aquest contracte, les màfies els demanen una quantitat molt elevada de diners, fet pel qual acaben treballant sense gairebé cobrar. La Marian, mare soltera i amb una filla de 6 anys, no té un lloc fixe a on viure i tampoc cap lloc a on els permetin empadronar-se. Per aquest motiu, abans de trobar una solució, la seva filla va estar mesos sense poder estar escolaritzada. Ella treballa de cuidadora de la llar i quan demana a la

família per qui treballa si quan faci els tres anys la podran assegurar, decideixen fer-la fora.

Aquestes situacions fan reflexionar al voltant de la idea d'acollida. Es fan polítiques socials en un context que defensa l'acollida però que realment està marcat per una llei d'estrangeria i uns pressupostos molt poc adients a les necessitats reals. Per tant, tot i que la voluntat d'un sector conscienciat de la societat és la de ser una societat d'acollida, ens trobem sobre la realitat de ser, en realitat, únicament una societat d'arribada²: “Com hauria estat la meua vida si no me n'hagués anat del meu país? Més dura, més pobra, em penso, però també menys solitària, menys esquinçada, i feliç, potser.” (Kristof, 2019:46). A l'Analfabeta, Kristof reflexiona sobre aquesta arribada a un país nou i les dificultats amb què es troba. També ens fa adonar que per aconseguir que una persona se senti acollida, tingui sentiment de pertinença i aconseguixi arrelar-se a la nova societat fa falta tenir accés a la cobertura de necessitats bàsiques, però també és necessari tot un seguit d'oportunitats que van més enllà d'allò material. El Casal Claret, tot i tenir en compte que hi ha problemes estructurals difícils de canviar, és un petit oasi de seguretat i confortabilitat per a persones que busquen estar i sentir-se acompanyades.

Com he dit, totes aquestes desigualtats que viuen les persones migrades, marcades sobretot pel fet de trobar-se en situació administrativa irregular es van agreujar durant el confinament. Per exemple, el marit de l'Amira no va poder anar a treballar perquè s'arriscava que la policia el parés pel carrer i que, en veure que es tractava d'una persona sense permís de residència, li activessin una ordre d'expulsió. Després, tot i la relaxació de les mesures, amb els confinaments perimetrals i el toc de queda no va poder fer moltes feines fora del municipi pel mateix risc. La Marian va estar patint tot el confinament per la por de quedar-se al car-

² M'ha ajudat a arribar a aquesta reflexió la lectura del Treball Final de Grau en Educació Social de Roser Carol (2020). Investigació sobre els factors influents en la salut emocional de les persones immigrades.

Pare claretà i una de les persones que més ajuda a pensar el sentir i el sentit dels projectes de l'Associació Casal Claret.

Imatge 1. Activitat comunitària de reflexió sobre el desplaçament forçat, portada a terme a les Festes del barri. Maig de 2021. La Maleta també és un blog <http://la-maleta.org>

rer, ja que amb unes mesures “d’arrest domiciliari” com les que vam viure, aquest fet, a banda de les dificultats que suposa viure al carrer, implicava també el risc d’expulsió de l’Estat. Per altra banda, i tot i que durant un temps es va dir que no s’executarien desnonaments, un cop finalitzat l’estat d’alarma la por ha tornat a entrar a la vida de la Dana, l’Amira i de moltes famílies que es troben en situació d’exclusió residencial.

A vegades, tota aquesta precarització amb la qual es troben les persones migrades fa reflexionar sobre els motius d’emprendre aquest viatge, molts cops sense retorn. Tot i que en diferents moments de relació entre dones han anat apareixent algunes idees al voltant del fet migratori, recordo un dia en què vam col·lectivitzar les idees, les angoixes, els records i les vivències d’aquest fet. Això va passar un dia en una de les activitats portada a terme des del “Mima’t”, un espai comunitari de trobada i cura entre dones que, en el marc de l’Escola de Pau de Dones, es realitza un cop al mes al Casal Claret. En aquest espai es porten a terme diferents activitats d’interès per les dones que hi participen, fent que a banda d’un espai de cura també sigui un espai per compartir tant les inquietuds i necessitats com també les seves experiències i sabers.

“Mima’t” és també un espai de relació amb el barri, amb la ciutat i amb la comarca. Per un cantó, perquè és un espai obert a totes les dones, independentment de si ja participen d’altres maneres al Casal Claret o no, però també perquè esdevé un viver de sabers compartits que després s’obren enfora, al carrer. Per tant, des d’aquest espai es treballa el sentiment de pertinença, des del grup d’iguals i en relació pausada amb la diferència, alhora que es desenvolupa un sentiment de comunitat que comença amb el grup i acaba amb la participació fora de les parets del Casal. Sovint aquests espais són inexistents per a les persones arribades a un lloc nou, fet que pot dificultar l’acollida a la nova comunitat. Com a exemple, Kristof explica com es sentia quan va arribar a Suïssa:

A la fàbrica, tothom es porta molt bé amb nosaltres. Ens somriuen i ens diuen coses, però nosaltres no entenem res. És aquí que comença el desert. El desert social i el desert cultural. (...) Ens esperàvem alguna cosa en arribar aquí. No sabíem què ens esperàvem, però això sí que no: aquelles tristes jornades de treball, aquells vespres silenciosos, aquella vida prefixada, sense canvi, sense sorpresa, sense esperança (2019:48-49).

Un dia vàrem visionar un documental sobre la vida de diferents dones del Marroc. Després, vàrem fer un col·loqui entre totes, en el que cadascuna des de si, compartia la seva experiència. El conjunt de testimonis va permetre conèixer punts de vista diferents i trobar també allò comú entre unes i altres.

Un dia de principis d'estiu vàrem fer una caminada de descoberta d'un tros de la via verda que ressegueix el riu i la perifèria de Vic. Va ser un moment especial, en què el caminar va esdevenir un espai comú per compartir des de la més sincera honestetat allò que ens uneix com a dones i com a persones. Va ser un sentir col·lectiu molt bonic; com diria en Joan Soler, va ser una acció de batejar col·lectivament.

Des d'aquí es va construir i consolidant un sentir col·lectiu i comunitari que facilita d'una manera increïble tant la participació dins del Casal com la participació fora del Casal. Un exemple el trobem en la participació en les mobilitzacions del 8M any rere any. Aquesta participació comunitària acaba donant un sentit polític i de transformació a totes les accions del dia a dia, al mateix temps que la quotidianitat del sentir i el fer esdevé una acció de canvi en si mateixa, un procés d'aprenentatge que per a moltes persones és nou. És per això que en aquest sentir quotidià del Casal Claret, cal fer esment de *quina manera*, més enllà del *què*. Es tracta d'un sentir lent, reflexiu, respectuós i alegre. Lent perquè entén el que és important i se li dona espai. Reflexiu perquè el caminar es fa i es pensa constantment. Respectuós perquè, fins i tot, les cançons es deixen acabar, sense interrupcions, sense presses, vivint el moment present:

Y tiraré semillas

a la tierra

Semillas que muy pronto

brotarán

Muerdo ft. Lola Membrillo (Perotá Chingó) – "Semillas" (2017).⁴

Imatge 2. Caminada dins les activitats del Mima't. Juny 2021.

⁴ Aquesta és una de les cançons que durant una assemblea d'equip vam escoltar fins al final.

⁵ Pere Casaldàliga, era claretí i va treballar incansablement pels drets de les minories i de les comunitats indígenes del Brasil. És un dels pensadors que orienta la pràctica dels claretians, i per tant, al Casal Claret.

⁶ Fragment extret de l'homenatge a Pere Casaldàliga "Per l'esperança", disponible a: <https://www.youtube.com/watch?v=7LIghlriZks>. Poema de Pere Casaldàliga que des de la primavera de 2021 penja a la façana del Casal Claret, en forma de pancarta.

L'alegria i la dolçor es donen per poder sostenir totes les històries de vida de les persones que participen en el Casal, que vol ser i és *casa*. La incorporació d'aquesta manera de fer des de la tendresa es converteix en un punt d'inici que fa que les relacions siguin diferents i que, més endavant, sigui molt més fàcil construir en comú, des d'aquesta possibilitat de vincular-nos. En aquest sentit, l'alegria ens recorda que fa falta que hi hagi una voluntat de relacionar-nos des de la compassió però també des de l'esperança, perquè com deia en Pere Casaldàliga⁵: "El bon humor és fill de l'esperança"⁶. Aquesta alegria no vol dir deixar de banda altres emocions, sinó que és un saber estar que permet donar espai a altres sentiments, des d'una comunicació que permet que l'altra se senti tranquil·la i segura per compartir allò que necessita expressar. Com diu Rupī Kaur: "el nostre dolor és la porta a la nostra alegria" (2020:48).

Aquesta manera de treballar implica moltes coses, però una que s'ha evidenciat sobretot arran del confinament ha estat la necessitat de mantenir el contacte de forma presencial. Necessitem mirar-nos i tocar-nos. Necessitem una comunicació que vagi més enllà de la paraula, sobretot quan amb les persones que ens relacionem no parlem la mateixa llengua, com és el cas de la majoria de dones participants en el Casal Claret. Fer videoconferències, trucades, whatsapps, correus... pot ser una opció per salvar la relació en moments concrets, com una situació d'urgència, però mai pot ser-ne l'eix vertebrador. Intentar imposar una manera de treballar que fugi de la presencialitat és una *mutació relacional*. Ens hem de tornar activistes en contra d'aquesta manera de fer basada en la immediatesa i tan poc humana, una manera de fer que no permet generar ni vincle ni comunitat. Fer menys, però de més qualitat, esdevé un sentit en si mateix i d'això el Casal Claret n'és escola:

*a les nostres ànimes
no les calmarà
el que aconseguim
l'aspecte que tinguem
o la feinada que fem
encara que arribéssim a
fer tots els diners del món
continuaríem amb la buidor d'alguna cosa
les nostres ànimes anhelan la comunitat
el nostre ser profund està afamat dels altres
necessitem estar connectats
per sentir-nos vius
(Kaur, 2020:109)*

L'Escola de la Pau de Dones també ofereix tallers i classes setmanals de català, ioga, costura, ganxet, cuina, conserves i altres propostes que van canviant cada curs en funció dels interessos i necessitats expressats per les dones. Per tant, el Casal també esdevé un espai a on adquirir coneixements. Les dones que piquen a la porta tenen moltes ganes d'aprendre i en aquest primer pas ja mostren una voluntat de ser acompanyades i acollides perquè són elles les que prenen la iniciativa, són elles les que decideixen que volen formar part del Casal Claret. Tot i les dificultats que es troben, elles són conscients d'aquest camí que han d'anar recorrent, com una saviesa inherent.

Curiosament, com més importància van prenent les noves tecnologies a la societat, menys en tenen en aquests espais de relació educativa. És com si el tractament a la sobredosi digital sigui fer servir paper i bolígraf, estar juntes, mirar-nos als ulls, parlar-nos (si fa falta amb les mans) i escoltar-nos. De nou, necessitem una comunicació presencial i present per poder generar relacions de qualitat, siguin afectives, socials i/o educatives. Per tant, en un món a on cada vegada hi ha més *pròtesis digitals*, allò que esdevé una necessitat és ser capaces de relacionar-nos d'una altra manera i això, amb els ritmes frenètics del “créixer o morir”, vol dir adquirir *nous aprenentatges*.

Només el saber pot desafiar altre cop les lleis del mercat. Jo puc compartir amb els altres els coneixements que tinc sense empobrir-me. (...) un procés virtuós en el qual s'enriqueix, a la vegada, qui dona i qui rep (Ordine, 2013:15-16).

A la “Utilitat de l'inútil”, Ordine ens parla de la necessitat de trencar amb la idea de les societats capitalistes que el coneixement ha de servir per a alguna cosa productiva. En la relació educativa que es propicia a l'Escola de la Pau de Dones, a través de compartir coneixements, també hi té un pes important els sabers de les dones i la pràctica diària de noves maneres de relacionar-nos, ja sigui pel que he comentat de partir d'una relació propera, com per la inclusió de pràctiques assembleàries que permetin repensar i construir de forma conjunta tot el que té a veure amb els projectes del Casal i el que afecta les vides de les dones participants.

Existeixen sabers que són fins per si mateixos i que – precisament per la seva naturalesa gratuïta i desinteressada, allunyada de tot vincle pràctic i comercial – poden exercir un paper fonamental en el conreu de l'esperit i en el desenvolupament civil i cultural de la humanitat. (Ordine, 2013:9).

Amb aquestes paraules d'Ordine vull tornar a fer èmfasi en la idea de donar importància tant als objectius com de quina manera fem camí per aconseguir-los, és a

dir, que el procés és tan rellevant com la finalitat. En termes polítics, podem parlar de la importància dels mitjans i, en aquest sentit, la manera com es fan les coses i la manera com ens relacionem amb els altres pot esdevenir un canvi en si mateix. Aquest canvi implica compartir una actitud de cooperació i no de competició entre nosaltres, fomentar la solidaritat per, en definitiva, generar una comunitat d'ajuda mútua que alhora esdevingui un espai de contrapoder. Per tant, entendre que tot allò que és personal també és polític es fa realitat quan totes tenim part de responsabilitat a la comunitat.

Al projecte d'acompanyament a dones en situació de vulnerabilitat es parteix de tot el que he exposat fins ara. En aquest cas, es fa especial incidència en els aspectes relacionats amb el sosteniment de la vida, la interdependència i la coresponsabilitat, termes relacionats amb les idees de l'ecofeminisme. També, es tenen en compte tots aquells aspectes que tenen a veure amb la vida psicosocial de la dona. Per fer-ho, es fa un seguiment setmanal a partir de tutories individuals i d'un treball en grup que permet relacionar-nos i veure les necessitats compartides incorporant a l'acompanyament un enfocament més col·lectiu.

En la primera d'aquestes trobades grupals vam triar un nom que ens definís. El nom que va sortir va ser el de "Dones Lluitadores". Aquesta manera d'anomenar-nos, no victimitzadora, va produir un canvi en com enfoquem les desigualtats que ens travessen, des d'una voluntat emancipadora i de canvi. A partir d'aquí, vam compartir necessitats i interessos, entenent aquest espai com un lloc a on poder portar a terme accions al voltant d'allò compartit. Durant tot el desenvolupament de la sessió es va produir un efecte en el qual les dones es van potenciar les unes a les altres. Va ser l'inici d'un camí cap a un nou aprenentatge conjunt, cap a una transformació i sobretot, un punt d'esperança.

L'espai grupal permet anar més enllà d'una posició de demanda individual. Les trobades esdevenen espais de relació, de cura i d'aprenentatge col·lectiu. Per tant, és un pas més al vincle assistencial que tradicionalment s'ha vehiculat des del món de la intervenció social. Com ens relacionem permet donar importància a la interdependència entre les persones sense perdre la singularitat de cadascuna.

Aquesta manera de vincular-nos, present a tot el Casal Claret, és imprescindible per a poder afrontar els reptes de la complexitat, des de les fragilitats sostingudes, des dels aprenentatges compartits i des d'una voluntat de transformació social que implica reclamar una justícia social que comença en la nostra pròpia pràctica diària i que, per tant, demana de compromís, però també, com diu Pere Casaldàliga, demana un sentir basat en l'esperança⁷:

*És tard
però és la nostra hora.*

*És tard
però és tot el temps
que tenim a mà
per fer el futur.*

*És tard
però som nosaltres
aquesta hora tardana.*

*És tard
però és matinada
si insistim una mica.*

Referències bibliogràfiques

- ASSOCIACIÓ CASAL CLARET. (2019, Gener). *La Maleta*. Disponible a <http://la-maleta.org>. Consultat el 20 de setembre de 2021.
- BARCELONA AJUNTAMENT. (2021, Juny 28). *Homenatge a Pere Casaldàliga “Per l’esperança”* [Vídeo]. Youtube. Disponible a: <https://www.youtube.com/watch?v=7LIghlriZks>. Consultat el 28 de juny de 2021
- CAROL, ROSEI (2020). *Investigació sobre els factors influents en la salut emocional de les persones immigrades*. Disponible a: <http://hdl.handle.net/10854/6209>. Consultat el 13 de setembre de 2021.
- HERRERO, Yayo (2018). *La vida en el centro. Voces y relatos ecofeministas*. Madrid: Libros en Acción.
- KAUR, Rupi (2020). *Tot el que em cal ja ho duc a dins*. Barcelona: Empúries.
- KRISTOF, Agota (2019). *L’analfabeta*. Barcelona: Amsterdam.
- MUERDO MUSICA (2017, Desembre 4). *Muerdo ft. Lola Membrillo (Perotà Chingó) – “Semillas”* [Vídeo]. Youtube. Disponible a <https://www.youtube.com/watch?v=hfzSy9IkrJQ>. Consultat el 12 d’abril de 2021.
- ORDINE, NUCCIO (2013). *La utilitat de l’inútil*. Barcelona: Quaderns Crema.

Revista semestral
hivern 2021 · Núm. 46
12 €

TAREPA - PV

Taller per a l'Acció Renovadora
de l'Educació Permanent d'Adults

L'ULLAL Edicions

